

Aleksandra Ilić*

Miloš Vučičević**

KONTROLA RAZMNOŽAVANJA I PRODAJE KUĆNIH LJUBIMACA U SVETLU IZMENA ZAKONA O DOBROBITI ŽIVOTINJA***

Autori u radu razmatraju problematiku kontrole razmnožavanja i prodaje kućnih ljubimaca kroz analizu postojećeg normativnog okvira, ukazivanjem na problematična rešenja, praznine i kontradiktornosti i s tim u vezi praktične posledice neadekvatne uređenosti ove oblasti. Razmnožavanje kućnih ljubimaca se analizira na nekoliko načina. S jedne strane, ukazuje se na sporna rešenja u vezi sa reprodukcijom kućnih ljubimaca kojom mogu da se bave i vlasnici, odnosno držaoci kućnih ljubimaca, dok se s druge strane kritički razmatra pitanje regulisanosti razmnožavanja životinja u odgajivačnicama životinja. U vezi sa tim, autori ističu veliki problem neregistrovanih (nelegalnih) odgajivačnica. Autori se u radu bave i prodajom kućnih ljubimaca koja takođe nije na zadovoljavajući način normativno uređena, pri čemu se i u tom segmentu u praksi uočava niz problema, poput postojanja tzv. pet šopova koji prodaju pojedine vrste životinja bez potrebnih dozvola za tu delatnost. Poseban osvrt autori čine u pogledu pitanja kontrole razmnožavanja i prodaje kunića kao kućnih ljubimaca s obzirom na to da su veoma rasprostranjeni kao kućni ljubimci, ali nedovoljno prepoznati u normativnim rešenjima u ovoj oblasti.

Ključne reči: kućni ljubimci, razmnožavanje, prodaja, kontrola, kunići.

1. UVOD

Normativni okvir kontrole razmnožavanja i prodaje kućnih ljubimaca čini nekoliko zakonskih i podzakonskih akata: Zakon o dobrobiti životinja (u daljem tekstu ZDŽ),¹ Zakon o veterinarstvu (u daljem tekstu ZOV),² Pravilnik o uslovi-

* Vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti, aleksandra.ilic@fb.bg.ac.rs.

** Vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet veterinarske medicine, vucicevic@vet.bg.ac.rs.

*** Rad je nastao u okviru projekta koji finansira Fond za nauku Republike Srbije u okviru Programa „IDEJE” – Projekat akceleracije inovacija i podsticanja rasta preduzetništva u Republici Srbiji – Management of New Security Risks – Research and Simulation Development, NEWSIMR&D, #7749151.

1 Zakon o dobrobiti životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 41/2009.

2 Zakon o veterinarstvu, *Službeni glasnik RS*, br. 91/2005, 30/2010, 93/2012 i 17/2019 – dr. zakon.

ma koje moraju da ispune odgajivačnice za životinje (u daljem tekstu Pravilnik o UOŽ)³ i Pravilnik o registraciji, odnosno odobravanju objekata za uzgoj, držanje i promet životinja (u daljem tekstu Pravilnik o ROUD).⁴

Regulisanje dozvoljenog okvira razmnožavanja i prodaje kućnih ljubimaca jedan je od aspekata ostvarivanja njihove dobrobiti. S tim u vezi, ZDŽ reguliše različite aspekte ostvarivanja dobrobiti životinja koje mogu da osete bol, strah, patnju i stres, a naročito pojedinih vrsta koje su posebno istaknute u čl. 2. Među posebno istaknutim životinjama nalaze se i kućni ljubimci (čl. 2, tač. 5 ZDŽ).

Pojam kućni ljubimci je regulisan kako u ZDŽ, tako i u ZOV. Jednostavnu definiciju kućnog ljubimca daje ZDŽ koji u čl. 5, st. 1, tač. 26 određuje da je to svaka životinja koja se drži radi druženja. Za razliku od ZDŽ, ZOV daje razrađeniju definiciju kućnih ljubimaca jer, pored svrhe držanja, navodi i krug životinja koje se tipično nabavljaju kao kućni ljubimci. S tim u vezi, čl. 3, st. 1, tač. 30 ZOV predviđa da su kućni ljubimci psi, domaće mačke, domaće ptice, mali glodari, terarijumske, akvarijumske i druge životinje koje se gaje ili drže za druženje, rekreaciju, zaštitu ili pomoć čoveku.

Za razliku od drugih životinja koje ZDŽ pominje u čl. 2 (životinje koje se koriste u proizvodne svrhe; životinje koje se koriste u naučnoistraživačke, biomedicinske i obrazovne svrhe; životinje koje se koriste za izložbe, takmičenja, priredbe i druge oblike javnog prikazivanja; životinje za rad i službene životinje; napuštene i izgubljene životinje i divlje životinje u zatočeništvu), razmnožavanje i prodaja kućnih ljubimaca bi trebalo da budu podvrgnuti posebnim pravilima koja sadrži prevažodno ZDŽ, ali u vezi sa odgovarajućim odredbama ZOV.

2. KONTROLA RAZMNOŽAVANJA KUĆNIH LJUBIMACA – NORMATIVNI OKVIR

Problematika razmnožavanja životinja generalno, pa i onih koji se drže kao kućni ljubimci, regulisana je u svim pomenutim aktima (ZDŽ, ZOV, Pravilnik o UOŽ i Pravilnik o ROUD). U pitanju je veoma kompleksna oblast jer postoji puno praznina i kontradiktornosti u pojedinim odredbama pomenutih pravnih akata.

Ova oblast se može razmotriti iz dva osnovna ugla. Prvi ugao podrazumeva posmatranje kroz prizmu vlasnika, odnosno držalaca kućnih ljubimaca i to kao odgovor na pitanje da li ta lica uopšte mogu da se bave razmnožavanjem kućnih ljubimaca, i ako mogu, pod kojim uslovima se to može realizovati. Druga dimenzija podrazumeva analizu uslova pod kojima se kućni ljubimci mogu reprodukovati u odgajivačnicama za životinje, odnosno objektima koji su registrovani za obavljanje takve delatnosti.

3 Pravilnik o uslovima koje moraju da ispune odgajivačnice za životinje, *Službeni glasnik RS*, br. 14/12 i 49/21.

4 Pravilnik o registraciji, odnosno odobravanju objekata za uzgoj, držanje i promet životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 36/17.

2.1. (Ne)dozvoljenost bavljenja razmnožavanjem kućnih ljubimaca od strane vlasnika (držalaca)

S obzirom na to da postoji realna mogućnost razmnožavanja kućnih ljubimaca u komercijalne svrhe i u kućnim uslovima, jasno je da ne bi trebalo prepustiti slučaju, odnosno neregulisanosti tu problematiku, pa je tako u skladu sa ZDŽ vlasnik, odnosno držalac kućnih ljubimaca, dužan da spreči rađanje neželjenih kućnih ljubimaca, i to onemogućavanjem kontakta mužjaka i ženke i primenom kontracepcije, kastracije i sterilizacijom ženke (čl. 55, st. 3). Pomenuta dužnost vlasnika, odnosno držaoca kućnog ljubimca se dalje ne razrađuje, ne predviđa se mehanizam kontrole njenog sprovođenja, što je poseban problem u slučaju onih kućnih ljubimaca koji se lako mogu sakriti, odnosno koji se bez problema mogu reprodukovati (npr. životinje koje ne proizvode zvuk), pa se ne može ni utvrditi da li se eventualno u nekom privatnom stanu ili kući obavlja njihova reprodukcija. Takođe, nejasno je šta se podrazumeva pod rađanjem „neželjenih” kućnih ljubimaca jer se može tumačiti tako da vlasnik, odnosno držalac nema dužnost da spreči rađanje „željenih” kućnih ljubimaca, pa makar taj željeni broj premašivao optimum uslova potrebnih za ostvarivanje dobrobiti svih kućnih ljubimaca u konkretnom slučaju.

Donekle u kontradikciji sa dužnošću vlasnika, odnosno držaoca kućnih ljubimaca iz čl. 55 ZDŽ je čl. 56, st. 1 istog zakona u kome je propisano da je vlasnik (držalac) kućnih ljubimaca, koji se bavi reprodukcijom kućnih ljubimaca u komercijalne svrhe, dužan da brine o zaštiti zdravlja, života i dobrobiti legla. Ta odredba se dalje razrađuje tako što se propisuje dužnost pomenutih subjekata da licu kojem ustupe ili prodaju kućnog ljubimca predaju i pismeno uputstvo o uslovima i načinu držanja kućnih ljubimaca, kao i druge podatke koji su od značaja za držanje kućnog ljubimca, a naročito u pogledu higijene, ishrane, rasnih odlika, karaktera, osnovne obuke, socijalizacije i održavanja kondicije (čl. 56, st. 2 ZDŽ). Ta ista lica su odgovorna i za mane i dobrobit potomstva ili ženskog roditelja. Odredbe čl. 56 ZDŽ naizgled deluju smisleno zbog neophodnih koraka koji se moraju preduzeti u procesu reprodukcije i prodaje, ali stvara i konfuziju u vezi sa tim šta je generalno vlasnicima (držaocima) kućnih ljubimaca dozvoljeno. Postavlja se pitanje kako se načelna odredba o dužnosti tih lica da spreče reprodukciju svojih kućnih ljubimaca (doduše neželjenih) uklapa sa onim što se propisuje u čl. 56, a to dalje vodi ka osnovnoj dilemi šta znači bavljenje reprodukcijom u komercijalne svrhe i kako se vlasnici (držaoci) kućnih ljubimaca uklapaju u sve to. ZDŽ ne definiše šta znači „reprodukcija kućnih ljubimaca u komercijalne svrhe”, ali se posredno iz definicije *odgajivačnice za životinje* iz čl. 5, st. 1, tač. 33 ZDŽ može izvesti zaključak o tome. Naime, u pomenutoj odredbi odgajivačnica za životinje je objekat za reprodukciju životinja u komercijalne svrhe, pa bi se smisao i opravdanje čl. 56, st. 1 jedino mogao naći u tome da se dozvoljava da neko ko je vlasnik, odnosno držalac kućnih ljubimaca istovremeno bude i neko ko ima odgajivačnicu tih istih životinja. Ipak, daleko od toga da se time rešavaju nedoumice. Posebno je nejasno kako pomiriti jedini razlog koji ZDŽ predviđa za držanje kućnih ljubimaca – druženje, sa tom mogućnošću koju isti zakon predviđa u pogledu reprodukcije kućnih ljubimaca.

ZDŽ dalje razrađuje zabranjeno ponašanje vlasnika, odnosno držaoca kućnih ljubimaca u kontekstu držanja i reprodukcije, jer u čl. 57 propisuje da se kućni ljubimci ne smeju držati, reprodukovati i koristiti za: 1) rad, odnosno vuču i nošenje tereta, osim rasa pasa koje su prilagođene i obučene za ovu namenu; 2) ishranu, odnosno proizvodnju hrane, kože, krzna, kao i u druge komercijalne svrhe. Dodatno vlasnik, odnosno držalac psa ne sme držati psa stalno vezanog na lancu ili na drugi sličan način vezanog, osim ako je vezan na produženu vodilicu.

Sve pomenute dileme nas vode ka početnim odredbama oba veterinarska zakona, onih u kojima se definišu osnovni pojmovi i koji treba da daju osnovne smernice za dalju razradu materije. Iako ZOV i ZDŽ ne definišu pojmove vlasnik, odnosno držalac kućnih ljubimaca, definišu se pojmovi „vlasnik životinja” i „držalac životinja”. ZOV u čl. 3, st. 1, tač. 5 propisuje da vlasnik životinje jeste svako pravno ili fizičko lice, odnosno preduzetnik koji ima pravo čuvanja, držanja, uzgoja, gajenja, reprodukcije, transporta, korišćenja i prodaje životinje, koji je odgovoran za život, zaštitu zdravlja i dobrobit životinje. Na identičan način i ZDŽ određuje pojam *vlasnika životinje* u čl. 5, st. 1, tač. 3. Takođe, na sličan način oba zakona definišu pojam *držaoca životinje* određujući da je to pravno ili fizičko lice, odnosno preduzetnik koji ima pravo čuvanja, držanja, uzgoja, gajenja, reprodukcije, transporta, korišćenja, prodaje na osnovu pismenog odobrenja vlasnika životinje i koji je odgovoran za život, zaštitu zdravlja i dobrobit životinje (čl. 5, st. 1, tač. 5a ZOV i čl. 3, st. 1, tač. 10 ZDŽ). Kao što se može zaključiti, vlasnik odnosno držalac životinja ima pravo na sve, pa i na reprodukciju i prodaju životinja. To nas vodi dalje ka pitanju koja ovlašćenja imaju vlasnici, odnosno držaoci kućnih ljubimaca, ista ili manja. Oba relevantna zakonska teksta ne definišu te pojmove u osnovnim odredbama, pa jedino posredno kroz definisanje dužnosti tih lica iz čl. 55 ZDŽ možemo izvesti neki zaključak o tome. Ipak, ostavljanje prostora da se i vlasnik, odnosno držalac kućnih ljubimaca može baviti reprodukcijom životinja u komercijalne svrhe stvara nepotrebnu konfuziju. To posebno treba istaći u svetlu definicije kućnog ljubimca sadržane kako u ZOV, tako i u ZDŽ (o čemu je bilo reči u uvodnim razmatranjima), pri čemu se u ZDŽ kao jedina svrha posedovanja neke životinje kao kućnog ljubimca navodi druženje, odnosno ZOV proširuje tu definiciju tako što ističe *gajenje* ili držanje radi druženja, rekreacije, zaštite ili pomoći čoveku. Jedino se u formulaciji *gajenje* koju sadrži ZOV može naći neki osnov za reprodukciju kućnih ljubimaca, ali je problem to što ZDŽ ne daje osnov za takav zaključak kroz svoju definiciju. Iz toga proizlazi da se na kraju može postaviti pitanje osnovanosti bilo kakve reprodukcije kućnih ljubimaca koju čine vlasnici, odnosno držaoci.

Imajući to u vidu, nejasno je zašto zakonodavac u ZDŽ uopšte propisuje mogućnost da neko ko je vlasnik, odnosno držalac kućnog ljubimca istovremeno bude i lice koje se bavi reprodukcijom tih istih kućnih ljubimaca u komercijalne svrhe. Drugim rečima, tako se dužnosti vlasnika (držaoca) kućnih ljubimaca iz čl. 55 ZDŽ poništavaju i obesmišljava se bilo kakva rasprava na temu kako kontrolisati šta se sve radi u privatnim objektima. Jedino adekvatno rešenje smatramo ono koje bi u potpunosti isključilo mogućnost bavljenja reprodukcijom kućnih ljubimaca u komercijalne svrhe koju čine vlasnici, odnosno držaoci kućnih ljubimaca.

Tako dolazimo do sledeće problematične tačke u kontekstu razmnožavanja kućnih ljubimaca: registracije odgajivačnica za životinje i kako je to povezano sa pitanjem zakonitosti razmnožavanja kućnih ljubimaca u kućnim uslovima.

2.2. Razmnožavanje kućnih ljubimaca u odgajivačnicama za životinje

Pored pomenute odredbe iz čl. 5, st. 1, tač. 33 ZDŽ u kojoj se definiše pojam odgajivačnice za životinje, bliže uslove za ostvarivanje dobrobiti životinja koje moraju da ispunjavaju odgajivačnice u pogledu prostora za životinje, prostorija i opreme, sadržine i načina vođenja evidencije koju vodi vlasnik, odnosno držalac odgajivačnica, kao i program obuke o dobrobiti životinja za lica koja rade u odgajivačnicama za životinje razrađuje Pravilnik o UOŽ.

Kako bismo prvo zaokružili priču o položaju vlasnika, odnosno držalaca kućnih ljubimaca u pogledu njihovog razmnožavanja, treba se zadržati na čl. 2 Pravilnika o UOŽ koji reguliše domašaj primene svojih odredaba. U tom smislu, odredbe Pravilnika o UOŽ se ne odnose na objekte u kojima se drže *tri i manje od tri ženke iste vrste životinja* u svrhe uzgajanja radi prodaje. Do donošenja Zakona o izmenama i dopunama Pravilnika o UOŽ iz 2021. godine,⁵ prema osnovnoj verziji Pravilnika o UOŽ bilo je predviđeno ograničenje manjeg domašaja tako što je bilo propisano da se odredbe Pravilnika o UOŽ ne odnose na objekte u kojima se *drže manje od dve ženke* iste vrste životinja u svrhe uzgajanja radi prodaje. Tako smo od situacije u kojoj se jedino za slučaj kada se drži jedna ženka iste vrste životinja i za šta nije trebalo registrovati delatnost gajenja te vrste (što jeste i najčešći slučaj kada „obični” vlasnici [držaoci] kućnih ljubimaca svoje ljubimce razmnožavanju), došli do drastično drugačijeg režima u kojem je moguće držati čak tri ženke iste vrste životinja i to činiti bez ikakve kontrole i registracije. Na stranu činjenica da može biti problematično gajenje životinja i kada to čini neko sa samo jednom ženkom iste vrste životinja, što nije bilo podložno kontroli ni pre, sa novim rešenjem taj problem postaje znatno kompleksniji. U praksi to može značiti da vlasnik, odnosno držalac kućnih ljubimaca može bez ikakve kontrole vršiti reprodukciju životinja koje drži ako ima tri ili manje od tri ženke iste vrste životinja. Iz toga dalje proizlazi da se od takvih lica neće tražiti ispunjenost uslova koje Pravilnik o UOŽ traži kako bi se određeni objekat registrovao kao odgajivačnica životinja, niti će prolaziti postupak registracije iz Pravilnika o ROUD. Kao što će se videti iz teksta Pravilnika o UOŽ i sadržaja kontrolne liste za upis u registar odgajivačnica, u pitanju su specifični uslovi koje neki objekat treba da ispuni da bi se registrovao kao odgajivačnica pa je nejasno npr. kako je moguće da neko sa tri ženke iste vrste životinja izbegne kontrolu i registraciju, a onaj ko ima samo jednu više, odnosno četiri ženke iste vrste životinja mora da prođe tu istu kontrolu i zadovolji posebne uslove za obavljanje delatnosti gajenja određene vrste životinja.

S tim u vezi, Pravilnik o UOŽ sadrži opšte uslove za dobrobit životinja koje moraju da ispunjavaju odgajivačnice u pogledu prostorija odgajivačnica, prostora

5 Zakon o izmenama i dopunama Pravilnika o UOŽ, *Službeni glasnik RS*, br. 49/21.

za životinje i opreme. Uslovi koji se tiču prostorija koje se nalaze u okviru odgajivačnica propisani su u čl. 4 do 8 Pravilnika o UOŽ. Posebno treba istaći pravilo da odgajivačnica mora da bude izgrađena i konstruisana na način kojim se obezbeđuju optimalni uslovi svojstveni životinjama koje su u njoj smeštene, kao i dobro zdravstveno stanje i dobrobit životinja, ali i kako bi se na najmanju moguću meru smanjio rizik od povreda, prenošenja bolesti, krađe ili bežanja životinja ili ulaska neovlašćenih lica. Takođe, ako se odgajivačnica gradi u naseljenom mestu, mora da bude ograđena čvrstom ogradom koja onemogućava nekontrolisani ulaz i izlaz životinja i ljudi i da bude povezana sa glavnim saobraćajnicama, kao i da bude obezbeđena njena zvučna i vizuelna izolovanost od okoline (čl. 4 Pravilnika o UOŽ).

Što se tiče uslova koji se odnose na prostor za životinje (čl. 9 do 18 Pravilnika o UOŽ), treba istaći da odgajivačnica mora da ispunjava uslove kojima se životinjama naročito obezbeđuje: dovoljno prostrana površina za odmor i kretanje na kojoj životinja može udobno da leži, da stoji, da zauzima prirodne položaje tela i da se kreće koliko je neophodno za dnevnu aktivnost; dovoljna količina vode i hrane; fizička, termička i psihološka udobnost; uspostavljanje socijalnog kontakta sa drugim životinjama i ispoljavanje svih oblika ponašanja karakterističnih za vrstu, osim ispoljavanja agresivnosti (čl. 9 Pravilnika o UOŽ).

Uslovi u pogledu opreme su regulisani u čl. 19 do 26 Pravilnika o UOŽ. S tim u vezi, propisano je u čl. 19 da u odgajivačnici mora da bude obezbeđena odgovarajuća prostirka koja odgovara životinjama koje su u njoj smeštene, pa se kroz naredne odredbe precizira u zavisnosti od vrste životinja (psi, mačke, zamorci, kunići, miševi...) kakva tačno treba da bude. Posebno se reguliše i pitanje hranjenja životinja, odnosno dostupnosti pijaće vode.

Svaki vlasnik, odnosno držalac odgajivačnice životinja mora da vodi odgovarajuću evidenciju koja sadrži podatke koji su eksplicitno navedeni u čl. 27 Pravilnika o UOŽ, pri čemu se u okviru tog člana pominju nekakve dve evidencije (iz st. 1 i st. 2 pomenutog člana), ali se iz ostalih odredaba ne može pronaći osnov za postojanje dve različite evidencije. Jasno je da čl. 27 Pravilnika o UOŽ propisuje vođenje jedne evidencije u kojoj se, u zavisnosti od konkretne vrste životinja i ostalih specifičnosti, unose raznovrsni podaci, i to kako oni koje unosi vlasnik, odnosno držalac odgajivačnice životinja, tako i podaci koje popunjava veterinar. Pomenuta evidencija vodi se u elektronskom ili štampanom obliku i čuva se najmanje godinu dana (čl. 27, st. 3 Pravilnika o UOŽ).

Poseban uslov za odgajivačnice životinja tiče se osoba koje su na tim mestima zaposlene. Pravilnik o UOŽ propisuje da te osobe moraju da brinu o zaštiti života i dobrobiti životinja, kao i da moraju biti obučene za dobrobit životinja. Obuka tih lica vrši se u skladu sa Programom obuke za dobrobit životinja u odgajivačnicama koji je sastavni deo Pravilnika o UOŽ (čl. 28 Pravilnika o UOŽ).

Pored Pravilnika o UOŽ, značajno je pomenuti i Kontrolnu listu za upis u registar odgajivačnica u kojoj su kroz pitanja razrađeni pomenuti uslovi po kategorijama na koje se odnose (prostorija, prostor za životinje i oprema) i koja olakšava posao veterinarskom inspektoru u procesu odlučivanja o ispunjenosti uslova za registraciju odgajivačnice. Kontrolnu listu za upis u registar odgajivačnica donosi

Uprava za veterinu (u daljem tekstu Uprava) koja se nalazi u sastavu Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (u daljem tekstu Ministarstvo). Takođe, u sklopu inspekcijiskog nadzora koju vrši Ministarstvo preko veterinarskih inspektora (čl. 143, st. 2 ZOV) može se, između ostalog, kontrolisati upis objekta za uzgoj, držanje i promet životinja⁶ u Registar objekata, Registar odobrenih objekata i Registar izvoznih objekata (čl. 146, st. 1, tač. 12 ZOV). U vezi sa ostvarivanjem kontrole upisa konkretnih odgajivačnica, Uprava je sastavila niz kontrolnih listi odgajivačnica za životinje, pa tako postoje kontrolne liste za sledeće vrste životinja (ukupno 7 različitih kontrolnih listi): pse, mačke, tvorove, ptice, ribe, vodozemce i gmizavce i glodare.⁷

S druge strane, način i postupak registracije, odnosno odobravanja odgajivačnica za životinje, ali i drugih objekata čija je namena uzgoj, držanje i promet životinja, izgled obrasca zahteva za upis objekata u Registar objekata,⁸ odnosno Registar odobrenih objekata,⁹ kao i sadržina i način vođenja Registra objekata i Registra odobrenih objekata propisan je u Pravilniku o ROUD. Konkretno, u kontekstu odgajivačnica kućnih ljubimaca, Pravilnik o ROUD propisuje u čl. 3, st. 1 da se u Registar objekata upisuju odgajivačnice pasa i mačaka i drugih kućnih ljubimaca. Registracija odgajivačnica kućnih ljubimaca u Registar objekata vrši se na osnovu zahteva koji podnosi Ministarstvu vlasnik, odnosno korisnik objekta u skladu sa ZOV, po osnovu prava svojine, odnosno prava korišćenja objekta. Pomenuti zahtev se podnosi na Obrascu – Zahtev za upis u Registar objekata za držanje, uzgoj i promet životinja (čl. 4 Pravilnika o ROUD). Prilikom prijema zahteva za upis u Registar objekata proverava se da li je zahtev pravilno popunjen i na osnovu uredno podnetog zahteva vrši se upis u Registar objekata i dodeljuje im se veterinarski kontrolni broj u skladu sa ZOV (čl. 5, st. 1 Pravilnika o ROUD). U čl. 6 Pravilnik o ROUD propisuje neophodnu sadržinu Registra objekata odnosno Registra odobrenih objekata, između ostalog i podatak o tačnoj vrsti delatnosti koju može da vrši registrovani objekat (držanje, uzgoj ili promet) (čl. 6, st. 1, tač. 10).

Registar objekata, odnosno Registar odobrenih objekata vodi se u elektronskoj formi i povezan je sa centralnim informacionim sistemom Ministarstva, a registrovani objekti i odobreni objekti objavljuju se na internet stranici Ministarstva (čl. 7 Pravilnika o ROUD). Lista registrovanih odgajivačnica se nalazi na sajtu Uprave

6 ZOV u čl. 72 propisuje koji se sve objekti mogu registrovati u zavisnosti od vrste veterinarske delatnosti koja se obavlja. Između ostalog su to i objekti za uzgoj, držanje i promet životinja (st. 1, tač. 1).

7 Kontrolne liste – odgajivačnice, <https://www.vet.minpolj.gov.rs/dokumenta/kontrolne-liste/>, 09. 08. 2024.

8 Objekat jeste građevinska celina ili prostor za uzgoj, držanje, klanje, lečenje, reprodukciju, izlaganje, održavanje takmičenja, prodaju životinja, ulov ili dresuru, odlaganje, preradu i uništavanje sporednih proizvoda životinjskog porekla, za proizvodnju, skladištenje i promet proizvoda životinjskog porekla, hrane životinjskog porekla i hrane za životinje, proizvodnju i promet veterinarskih lekova i medicinskih sredstava za upotrebu u veterini i proizvodnju, kao i promet proizvoda za dezinfekciju, dezinfekciju i deratizaciju (čl. 3, st. 1, tač. 34 ZOV).

9 Odobren objekat jeste objekat za koji je utvrđeno da ispunjava propisane veterinarsko-sanitarne uslove, odnosno opšte i posebne uslove za higijenu hrane i hrane za životinje i koji je upisan u Registar odobrenih objekata (čl. 3, st. 1, tač. 34a ZOV).

Ministarstva.¹⁰ Trenutni spisak podrazumeva 97 registrovanih odgajivačnica kućnih ljubimaca, među kojima je najviše onih koji se bave uzgojom pasa, ukupno 80, pri čemu se dve odgajivačnice pasa bave i uzgojom mačaka vrste Maine Coon. Među preostalih 17 odgajivačnica, 7 odgajivačnica isključivo uzgaja akvarijumske ribice, a jedna, pored akvarijumskih ribica, uzgaja i račiće i školjke, dve odgajivačnice uzgajaju egzotične ptice, dok se u preostalim slučajevima (7) radi o pojedinačnim odgajivačnicama koje uzgajaju određenu vrstu/e (sivi sokolovi, sokolovi, papagaji,¹¹ šumske kornjače, gušteri i zmiје, persijske mačke i kombinacija: glodari, afrički patuljasti jež, patuljasti kunić i ptice).

Ipak, bez obzira na propisane uslove neophodne za registraciju odgajivačnica kućnih ljubimaca, kao i sam postupak registracije, nažalost u praksi postoji veliki broj objekata koji se nelegalno (neregistrovano) bave uzgojom pojedinih vrsta kućnih ljubimaca. Taj problem je očigledan kada su u pitanju psi jer sudeći prema podacima koji su objavljeni na sajtu Kinološkog saveza Srbije¹² u Srbiji postoji ukupno 4407¹³ odgajivačnica pasa, što je više od 50 puta veći broj u odnosu na spisak odobrenih odgajivačnica pasa. Drugim rečima, tačno 4327 odgajivačnica pasa koje se nalaze na sajtu Kinološkog saveza Srbije nisu registrovane za tu delatnost.

3. KONTROLA PRODAJE KUĆNIH LJUBIMACA – NORMATIVNI OKVIR

Prodaja kućnih ljubimaca se prirodno razmatra zajedno sa pitanjem njihovog uzgoja jer su te dve delatnosti uglavnom povezane, pa isti subjekti često vrše i uzgoj i prodaju kućnih ljubimaca. S tim u vezi, kućni ljubimci se po pravilu prodaju u odgajivačnicama za životinje, a pojedine vrste se mogu prodavati i u registrovanim prodavnicama za životinje. Posebna dimenzija razmatranja prodaje kućnih ljubimaca je prodaja koju čine individualni vlasnici kućnih ljubimaca koji se bave reprodukcijom svojih ljubimaca jer ne podležu kontroli u skladu sa Pravilnikom o UOŽ, o čemu je bilo reči.

U slučaju odgajivačnica pojavljuju se isti problemi kao i u slučaju kontrole uzgoja, jer svi neregistrovani objekti za uzgoj pojedinih vrsta životinja (kućnih ljubimaca) obavljaju i prodaju tih životinja, što znači bez prethodno sprovedene kontrole i dobijenih dozvola, odnosno registracije objekta za tu svrhu.

S druge strane, ZDŽ u čl. 59 propisuje da se prodaja kućnih ljubimaca, osim u odgajivačnicama, može obavljati i u prodavnicama životinja koje ispunjavaju uslove za dobrobit životinja u pogledu prostora za životinje, prostorija i opreme i koje su upisane u Registar objekata koji vodi Ministarstvo, u skladu sa zakonom kojim se uređuje veterinarstvo (ZOV). U istoj odredbi se ograničava mogućnost prodaje kućnih ljubimaca u prodavnicama životinja tako što se uvodi zabrana prodaje pasa i mačaka u takvim objektima.

10 Registar odgajivačnica – Uprava za veterinu, <https://www.vet.minpolj.gov.rs/registri/>, 08.03.2024.

11 Veliki papagaj, ara, žako, amazonci, kakadu, edel.

12 Spisak odgajivačnica – Kinološki savez Srbije, <https://ksrs.rs/odgajivacnice/page/89/>, 08.03.2024.

13 Stanje na dan 08.03.2024. godine

U okviru istog člana, ZDŽ propisuje i da vlasnik, odnosno držalac objekta u kome se može obavljati prodaja kućnih ljubimaca (odgajivačnica ili prodavnica životinja) mora voditi evidenciju, koja naročito sadrži podatke o broju prodatih životinja, kretanju, ishrani i lečenju životinja. Takođe, lica koja rade u pomenutim objektima moraju brinuti o zaštiti života i dobrobiti životinja, i za svaku prodatu životinju izdati pismeno uputstvo o načinu držanja te životinje, a traži se i da moraju biti obučena za dobrobit životinja (čl. 59, st. 2, 3 i 4 ZDŽ). Pomenuta pravila su preciznije propisana u okviru Pravilnika o UOŽ i odnose se na odgajivačnice, o čemu je bilo reči na odgovarajućem mestu. Osnov za donošenje pomenutog podzakonskog akta je sadržan u čl. 59, st. 5 ZDŽ s obzirom na to da se predviđa da Ministar poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede propisuje bliže uslove koje moraju da ispunjavaju prodavnice životinja i odgajivačnice, bližu sadržinu i način vođenja evidencije koja se navodi u st. 2 istog člana, kao i program obuke o dobrobiti životinja iz st. 4 istog člana. Međutim, i dalje nedostaje odgovarajući podzakonski akt (pravilnik) koji bi detaljnije regulisao sve što se navodi u čl. 59, st. 5 ZDŽ u odnosu na prodavnice životinja, kao što je to slučaj sa Pravilnikom o UOŽ. U osnovi Pravilnik o UOŽ, s obzirom na način kako je koncipiran, mogao bi da se primeni i na prodavnice životinja, ali nedostaje adekvatna norma koja bi po logici stvari bila sadržana u čl. 1 gde bi se, pored odgajivačnica životinja, eksplicitno navele i prodavnice životinja. Tako ne bi bilo dileme u vezi sa domašajem Pravilnika o UOŽ koji bi u tom slučaju morao da promeni i svoj naziv, odnosno da se u njemu nađu i prodavnice životinja.

Bez obzira na nedovoljno jasnu određenost uslova potrebnih za registraciju prodavnice životinja, Uprava je sastavila Kontrolnu listu prodavnice životinja koja, poput sličnih kontrolnih listi kad su u pitanju odgajivačnice životinja, treba da posluži u postupku utvrđivanja ispunjenosti uslova za obavljanje delatnosti prodaje životinja. Jasno je iz teksta Kontrolne liste prodavnice životinja da se ona isključivo zasniva na proveru ispunjenosti uslova propisanih u čl. 59, st. 1, 2, 3 i 4 ZDŽ, što takođe upućuje na zaključak da ne bi bilo moguće tek tako primeniti Pravilnik o UOŽ, odnosno sva pravila koja ovaj podzakonski tekst sadrži na problematiku prodavnica životinja. Drugim rečima, neophodno je da se donese ili nov pravilnik koji bi se detaljnije pozabavio svim elementima navedenim u čl. 59 ZDŽ u vezi sa prodavnicama životinja ili da se proširi domašaj primene Pravilnika o UOŽ.

Ono što predstavlja ozbiljnu prazninu u regulisanosti obavljanja delatnosti prodaje kućnih ljubimaca jeste odsustvo podzakonskog akta koji reguliše način i postupak registracije, odnosno odobravanja prodavnice životinja. Pravilnik o ROUD, iako se bavi registracijom i odobravanjem objekata za uzgoj, držanje i promet životinja, nigde ne pominje prodavnice životinja. U okviru čl. 2 i 3 Pravilnik o ROUD precizira različite kategorije objekata koji podležu registraciji i odobravanju u smislu tog podzakonskog akta kao i ZOV i ZDŽ, pa bi se očekivalo i da se prodavnice životinja negde mogu uklopiti. Tako u čl. 2, st. 2 Pravilnik o ROUD propisuje da se u skladu sa ZOV i tim pravilnikom odobravaju objekti za držanje životinja u kojima se obavlja promet životinja i koji ispunjavaju uslove u skladu sa ZOV i ZDŽ. Međutim, u čl. 3 st. 3 Pravilnik o ROUD precizira koji su ti objekti, pa se navode: stočna

pijaca, sabirni centar, otkupno mesto i objekti za uzgoj više od 350 kokošaka nosilja. Nigde se ne pominju prodavnice životinja. To bi nekako i bilo u redu da postoji poseban pravilnik koji reguliše način i postupak registracije prodavnica životinja, mada bi se onda postavilo pitanje celishodnosti odvojenog regulisanja registracije i odobravanja različitih objekata u kojima se može vršiti prodaja životinja. Ali ako se vratimo malo unazad, na osnovni zakonski tekst u ovoj oblasti – ZOV, videćemo da se spisak objekata za prodaju životinja koji pominje Pravilnik o ROUD uglavnom poklapa sa spiskom objekata koje navodi i ZOV u čl. 97, st. 1, a to su sabirni centri, stočne pijace i otkupna mesta koja su registrovana, odnosno odobrena. ZOV takođe ne pominje prodavnice životinja, samo propisuje u čl. 72 da u zavisnosti od vrste delatnosti koja se u njima obavlja, veterinarski objekti mogu biti, između ostalog, za uzgoj, držanje i promet životinja. Jedini zakon koji to pominje je ZDŽ, ali bez adekvatne podzakonske regulative, pa se postavlja pitanje šta raditi sa prodavnicama životinja. Osnovna stvar je da svaka prodavnica životinja mora da ispunjava iste one uslove koji se propisuju i za odgajivačnice životinja, odnosno da se u postupku odobravanja mora kontrolisati ispunjenost svih tih uslova.

Činjenica je da kod nas ne postoji nijedna odobrena „prodavnica životinja”, pa su zato svi objekti koji se reklamiraju kao prodavnice životinja u suštini objekti registrovani, odnosno odobreni za vršenje neke druge veterinarske delatnosti. To drugim rečima znači da je svaka prodaja životinja u pomenutim neregistrovanim objektima nelegalna, naročito zbog toga što takvi objekti ne prolaze proveru ispunjenosti uslova propisanih u čl. 59 ZDŽ i Pravilniku o UOŽ.

Na sajtu Uprave se nalazi spisak različitih registrovanih, odnosno odobrenih objekata, ali ne postoji spisak odobrenih prodavnica životinja. Očekivali bismo da, poput spiska odgajivačnica životinja, postoji i spisak prodavnica životinja. Svakako odsustvo jasne i potpune regulative omogućava da se u praksi različiti objekti bave i prodajom životinja, odnosno kućnih ljubimaca. Tu dolazimo do osnovnog problema, a to je odsustvo kontrole koju treba da vrši veterinarska inspekcija jer bi u suprotnom do sada bilo nekih promena, a svedoci smo da se u mnogim „pet-šopovima” prodaju neke životinje. Obično su to akvarijumske ribice, ali se mogu pronaći i različite vrste ptica, glodara, kunići... Jedino se ne mogu naći psi i mačke, pa se paradoksalno dolazi do zaključka da tzv. prodavnice životinja poštuju zakon odnosno čl. 59, st. 1 ZDŽ koji zabranjuje prodaju pasa i mačaka u prodavnicama životinja. To bi sve bilo kako treba da ti objekti stvarno imaju dozvolu, odnosno da su odobreni kao prodavnice životinja. Konačno, lako se može proveriti za koju je delatnost registrovan neki objekat koji se reklamira, između ostalog, i kao prodavnica životinja. Pretragom baze podataka Agencije za privredne registre¹⁴ može se to ustanoviti, a činjenica je da se obično radi o objektima registrovanim kao veterinarske apoteke, pri čemu se ti podaci nalaze i na veb-sajtovima tih objekata, pa se i tako može utvrditi za koju delatnost su registrovani. S tim u vezi, ZOV u čl. 19, st. 1 propisuje da se veterinarska apoteka osniva radi prometa na malo veterinarskim lekovima i medicinskim sredstvima za upotrebu u veterini, sredstvima za negu i zaštitu životinja,

14 Baza podataka Agencije za privredne registre, <https://www.apr.gov.rs/registri/preuzetnici/pretraga-podataka.1075.html>, 09.03.2024.

kao i hrane za životinje. U st. 5 istog člana ZOV propisuje se da veterinarska apoteka može da obavlja poslove navedene u st. 1 ako ima: u stalnom radnom odnosu zaposlenog najmanje jednog diplomiranog veterinara sa licencom ili diplomiranog farmaceuta i odgovarajuće objekte, prostorije i opremu. Očigledno je da objekat registrovan kao veterinarska apoteka ne može da se bavi prodajom životinja.

4. KONTROLA RAZMNOŽAVANJA I PRODAJE KUNIĆA KAO KUĆNIH LJUBIMACA

Mnogobrojne praznine i kontradiktornosti u pravnim dokumentima u vezi sa razmnožavanjem i prodajom kućnih ljubimaca, kao i praktične posledice te nesređenosti i odsustva adekvatne kontrole koje su navedene u prethodnim delovima rada, posebno su vidljive kada su neke vrste životinja u pitanju.

Imajući u vidu usmerenost autora ovog rada ka proučavanju specifičnosti situacije u vezi sa razmnožavanjem i prodajom kunića kao kućnih ljubimaca, u nastavku će biti više reči, s jedne strane, o posledicama neadekvatne normativne uređenosti ove problematike kada je ta vrsta u pitanju, a s druge strane biće predstavljeni rezultati istraživanja načina na koji se najčešće nabavljaju kunići kao kućni ljubimci.

Kunići su potomci evropskog divljeg kunića (*Oryctolagus cuniculus*). Ime roda je izvedeno od reči *orukter* (grčki: oruđe za kopanje) i *lagos* (grčki: zec), dok ime vrste potiče od *cuniculus* (latinski: kunić ili podzemni prolaz). Za razliku od većine drugih vrsta koje pripadaju lagomorfima, kunići su životinje koje kopaju.¹⁵ Kao kućni ljubimci se drže još od početka 16. veka. Žive u velikim grupama u jazbinama iskopanim u peskovitom, brdovitom terenu i retko izlaze danju, tj. primarno su noćne životinje. Imaju visoko razvijenu socijalnu hijerarhiju i s obzirom da se nalaze na dnu lanca ishrane, odnosno da predstavljaju plen predatorima, evoluirali su da radije beže nego da se bore.¹⁶

Zahvaljujući globalnoj rasprostranjenosti, invazivnoj istoriji i jedinstvenim karakteristikama, (evropski) kunići su prepoznatljivi bilo gde na našoj planeti.¹⁷ Procenjuje se da broj kunića kao kućnih ljubimaca stalno raste i da se u ovom trenutku nalaze na trećem mestu po brojnosti u čitavom svetu.¹⁸ Ipak, bez obzira na sve veću popularnost kunića kao kućnih ljubimaca, u praksi postoji mnogo problema kada su u pitanju razmnožavanje i prodaja ovih životinja. Pored toga, treba pomenuti i problem loše informisanosti vlasnika kunića o svim bitnim aspektima života kunića poput optimalnih uslova smeštaja, adekvatne ishrane, potrebne količine kretanja, izražene osetljivosti, tipičnih bolesti, kao i činjenici da su kunići veoma socijalna

15 Katherine E. Quensenberry, Connie J. Orcutt, Christoph Mans i James W. Carpenter, *Ferrets, Rabbits, and Rodents, Clinical Medicine and Surgery*, Fourth Edition, Elsevier, Missouri, 2021, 131.

16 Glorija Mendošić, *Reproduktivno ponašanje egzotičnih kućnih ljubimaca*, diplomski rad, Zagreb, 2018, 2.

17 Brian Kraatz et al., „Lagomorpha as a Model Morphological System”, *Frontiers in Ecology and Evolution*, Vol. 9, 2021, 2.

18 Virginia C. G. Richardson, *Rabbits: Health, Husbandry and Diseases*, Wiley-Blackwell, Hoboken, 2008.

bića, inače žive u grupi i potreban im je bliski kontakt (makar sa vlasnicima), pa tako demonstriraju složenu društvenu aktivnost koja se nikako ne može razviti i ispoljiti ukoliko se drže u kavezu ili na uskom, ograničenom prostoru.¹⁹ Odsustvo adekvatne informisanosti vlasnika je s jedne strane rezultat nedovoljnog broja kvalifikovanih veterinara s obzirom da većina nažalost nije upoznata dovoljno sa tom problematikom, pa se to odražava i na kvalitet pružene veterinarske pomoći. Imajući u vidu da su kunići veoma osjetljivi, stres kod njih mogu da izazovu različiti činioci povezani sa gužvom, vrućinom, raznim predatorima, neodgovarajućim uslovima držanja u kavezu, a sve to utiče i na njihovo ponašanje, a onda posredno i na uspeh veterinarskog tretmana. Veterinar koji leči kunića bi morao da uzme u obzir sve te različite faktore koji utiču na ponašanje i fiziološke reakcije povezane sa tim kako bi i lečenje bilo uspešnije.²⁰ Nažalost, mnogi veterinari to ne znaju i ne žele da se edukuju.

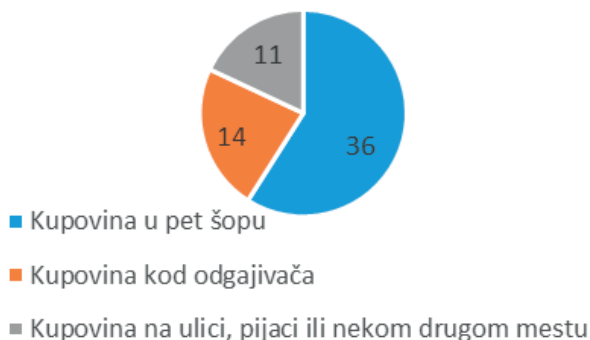
S druge strane, činjenica je i da se kunići u velikom broju slučajeva nabavljaju od subjekata koji nemaju dozvolu da se bave njihovim razmnožavanjem i/ili prodajom, pa je samim tim veoma upitno da li ta lica pružaju adekvatne (ili bilo kakve) informacije o svim pomenutim aspektima brige o kunićima. S tim u vezi, jedan od najboljih puteva edukacije potencijalnih i aktuelnih vlasnika kunića o načinu držanja, barem kada je reč o prostoru bivše Jugoslavije, su pojedine grupe ljubitelja i vlasnika kunića (i drugih sličnih vrsta) koje su organizovane na društvenim mrežama poput Fejsbuka.

Upravo je u okviru jedne od takvih Fejsbuk grupa sprovedeno i naše istraživanje o načinima nabavke kunića. U pitanju je grupa *Kunići i glodavci kao kućni ljubimci*. Istraživanje je sprovedeno tokom novembra 2023. godine, a podrazumevalo je dobrovoljno anketiranje članova pomenute Fejsbuk grupe. U anketiranju je, u zavisnosti od konkretnog odgovora, učestvovala 61, odnosno 63 osobe. Postavljeno je nekoliko pitanja. Prvo pitanje se odnosilo na način nabavke kunića i s tim u vezi ponuđeno je nekoliko odgovora: kupovina u pet-šopu, kupovina u odgajivačnici i kupovina na ulici, pijaci ili na nekom drugom mestu. Ubedljivo najviše vlasnika je kupilo svoje kuniće u pet-šopu (36), samo 14 od odgajivača i tek 11 na ulici, pijaci ili na nekom drugom mestu (prodaja na otvorenom). Iz datih odgovora jasno je da su u najvećem broju slučajeva kunići nabavljeni od lica koja nisu ovlašćena da ih prodaju (svi pet-šopovi, većina ako ne i sve odgajivačnice [imajući u vidu da je samo jedna registrovana u Srbiji] i svi slučajevi prodaje na otvorenom).

19 Angela Troccino and Gerolamo Xiccato, „Animal welfare in reared rabbits: A review with emphasis on housing systems”, *World Rabbit Science*, Vol. 14, No. 2, 79.

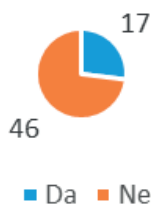
20 Jeffrey R. Jenkins, „Rabbit Behavior”, *Veterinary Clinics of North America: Exotic Animal Practice*, Vol. 4, Issue 3, 2001, 669.

Način nabavke kunića

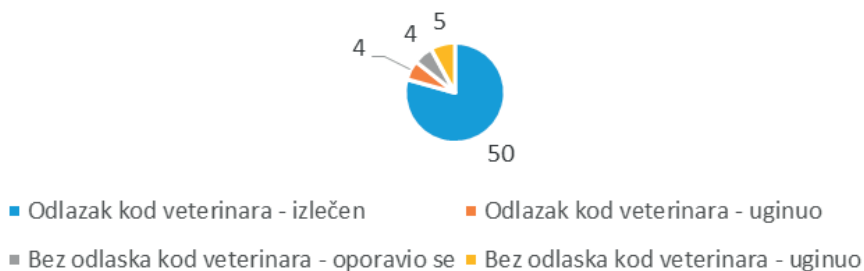

Sledeće pitanje se odnosilo na to da li je kunić imao zdravstvenih problema u prvih mesec dana nakon kupovine s obzirom da se mnogobrojne bolesti, koje su nastale još u leglu ili su genetski uslovljene, otkriju u tih prvih mesec dana, posebno imajući u vidu da su u većini slučajeva kunići kupljeni od lica koja nisu prošla kontrolu ispunjenosti uslova za delatnost gajenja i prodaje. Srećom, veći broj anketiranih nije imao takav problem sa kunićem, ali je ipak skoro trećina kunića ispoljila neki zdravstveni problem. U pitanju su različiti zdravstveni problemi: loš apetit, izostanak izmeta, sluzav izmet, paraziti vidljivi golim okom u izmetu, izostanak napredovanja, kožni problemi, nervni napadi, slinavljenje i uvijanje glave na stranu. U vezi sa ispoljenim zdravstvenim problemom interesovalo nas je kakav je bio ishod za kunića. U najvećem broju slučajeva kunići su izlečeni zahvaljujući blagovremenoj intervenciji veterinara (ukupno 50), u 5 slučajeva kunić je uginuo ali bez prethodne posete veterinara, u 4 slučaja kunić je uginuo iako je usledila pomoć veterinara, dok se u isto toliko slučajeva kunić oporavio bez odlaska kod veterinara.

Da li je kunić imao zdravstvenih problema u prvih mesec dana nakon kupovine?

Ukoliko je kunić imao zdravstvenih problema prvih mesec dana nakon kupovine, kakav je bio ishod?

U vezi sa problematikom odgajanja i prodaje kunića treba pomenuti i nedostatak u regulisanju uslova za odgajivačnice koje su propisane u Pravilniku o UOŽ. Iako se u čl. 25, st. 2 Pravilnika o UOŽ predviđa da ishrana životinja u odgajivačnicama mora da bude prilagođena vrsti, starosti i kondiciji životinje, u sledećem stavu istog člana se navodi da sve odrasle životinje, osim reptila, moraju da se hrane najmanje jednom dnevno, čime se relativizuje odredba o prilagođavanju ishrane specifičnosti vrste kojoj neka životinja pripada. Konkretno u slučaju kunića, 24 časa dnevno mora biti dostupna voda i hrana (seno pre svega). To odsustvo razumevanja specifičnosti vrste koja se odgaja dolazi do izražaja i u čl. 25, st. 4 Pravilnika o UOŽ gde je propisano da štenice i mačiće starosti 6 – 12 nedelja treba hraniti tri puta dnevno, a ako su starosti 12 nedelja – 12 meseci treba ih hraniti dva puta dnevno. Autori Pravilnika o UOŽ sastavljali su ovaj tekst imajući u vidu samo štenice i mačiće kao potencijalne mladunce, potpuno zanemarujući zahteve koji se tiču načina hranjenja mladunaca drugih vrsta životinja u odgajivačnicama. Slične primedbe se mogu uputiti i u vezi sa regulisanjem nekih drugih uslova boravka životinja u odgajivačnicama poput temperature prostorija u kojima životinje borave. Iako se u čl. 16, st. 1 Pravilnika o UOŽ predviđa da životinje u odgajivačnici moraju da budu zaštićene od ekstremnih temperatura, a temperatura okoline mora da se kontroliše kako bi se smanjio stres na minimum, u daljoj razradi te problematike u okviru istog člana Pravilnika o UOŽ pominju se samo potrebni temperaturni okviri za pse, štenice i mačiće, odnosno bolesne životinje i reptile dok se sve ostale životinje zanemaruju, a poznato je da su kunići izuzetno osetljivi na temperaturne promene.

Pojedini autori ističu da su preporučene temperature u kontekstu intenzivnog rasta kunića između 14 – 20°C, u zavisnosti od vrste. Takođe se pravi razlika između ženki koje su u fazi rađanja kada se preporučuje temperatura između 18–20°C, dok je za mladunce optimalno između 14–18.²¹ S druge strane, tek rođeni kunići nisu u stanju da regulišu samostalno svoju telesnu temperaturu, pa su tako kunići bez majke (uginuće pri porođaju npr.) veoma podložni hipotermiji, pri čemu je zagrevanje novorođenog kunića kritično ako telesna temperatura padne ispod 36°C

21 Nicolae Stanciu, Elena Popescu-Micloşanu, Minodora Tudorache, „Study Regarding Rabbit Welfare Intensively Bred”, *Animal Science*, Vol. LVIII, 2015, 335.

i tada se može zagrejati potapanjem u toplu kupku temperature 37,8°C uz nežno masiranje i držanje glave kunića iznad vode.²² U zemljama Evropske unije takođe nema posebnih propisa koji se tiču načina čuvanja kunića, ali mnoge evropske države imaju vodiče za adekvatnu brigu o kunićima u pogledu načina smeštaja i ostalih uslova života.²³

5. ZAKLJUČAK

Bez obzira na načelnu normativnu regulisanost područja razmnožavanja i prodaje kućnih ljubimaca u Srbiji, ne može se taj segment oceniti kao zadovoljavajući, prevashodno imajući u vidu veliku rasprostranjenost neregistrovanih odgajivačnica i prodavnica životinja, ali i nedovoljnu kontrolu pojedinačnih vlasnika kućnih ljubimaca koji obavljaju te delatnosti.

U sferi regulisanja razmnožavanja kućnih ljubimaca postoji mnogo kontradiktornosti koje se posebno ispoljavaju u kontekstu propisivanja dozvoljenog okvira funkcionisanja vlasnika, odnosno držalaca kućnih ljubimaca. Čini se načelno problematičnim rešenje koje dozvoljava pomenutim subjektima da u pojedinim slučajevima bez posebne kontrole i registracije delatnosti razmnožavaju svoje kućne ljubimce bez obzira na motiv. Bez sumnje, posebno je problematično kada se to čini u komercijalne svrhe. Nažalost, poslednjim izmenama Pravilnika o UOŽ i omogućavanjem širem krugu subjekata da se bez ikakve kontrole bave reprodukcijom kućnih ljubimaca učinjen je korak unazad u regulisanju ovog veoma važnog pitanja. Umesto da se ide ka većoj restrikciji u obavljanju te veterinarske delatnosti, odnosno strogoj kontroli toga ko i pod kojim uslovima može da se bavi reprodukcijom životinja kako bi se, između ostalog, uspostavila bolja kontrola nad kvalitetom legla koja se dobijaju u procesu razmnožavanja (bez obzira na vrstu životinje), ali i procesom informisanja potencijalnih vlasnika o svim bitnim pitanjima u vezi sa kućnim ljubimcem koga nabavljaju u takvim okolnostima, dobila se velika nesređenost u ovoj sferi.

Problem postaje kompleksniji kada se na to nadoveže i pitanje prodaje životinja kao kućnih ljubimaca jer se, pored subjekata uključenih u proces reprodukcije koji neretko i prodaju te životinje, pojavljuju i lica zainteresovana da se bave samo prodajom životinja. Uočena nesređenost pitanja prodaje kućnih ljubimaca uz izostanak adekvatnih podzakonskih propisa dovela je do otvorene prodaje pojedinih vrsta životinja u nekim objektima koji nažalost nisu registrovani za obavljanje delatnosti prodaje životinja.

Pored normativnog aspekta, mnogo veći i ozbiljniji problem je odsustvo adekvatne kontrole postojećih objekata koji se bez potrebnih dozvola bave reprodukcijom i/ili prodajom kućnih ljubimaca. U pitanju su delatnosti koje se u mnogim slučajevima ne čine tajno, pa je jasno i da ne bi trebalo da predstavlja veliki problem uočavanje nepravilnosti i reagovanje nadležnih organa. Ipak, bez obzira na sve te

22 K. E. Quensenberry, C. J. Orcutt, C. Mans i J. W. Carpenter, *op. cit.*, 142.

23 Steffen Hoy, „Guidelines for Minimum Standards on Rabbit Housing in Germany”, *Ethology and Welfare*, 9th World Rabbit Congress, 2008, Verona, 1185.

očiglednosti, situacija nije sjajna; postoji veliki broj neregistrovanih odgajivačnica, kao i prodavnica životinja koje prolaze ispod radara. S tim u vezi, neophodno je edukovati potencijalne vlasnike kućnih ljubimaca u vezi sa zakonskim okvirom reprodukcije i prodaje kućnih ljubimaca i opasnostima nabavke životinja od lica koja nemaju potrebne dozvole za obavljanje pomenutih veterinarskih delatnosti. Pisanje naučno-stručnih radova na tu temu je samo jedan segment edukacije, ali mnogo važnije je podizanje svesti u javnosti putem medija. S druge strane, ostaje konstatacija da je neophodno bolje normativno urediti ovu oblast, ali i znatno pojačati aktivnost inspeksijskih organa u pogledu reagovanja na nepravilnosti u ovoj oblasti, pri čemu bi svakako dobrodošlo i da se građani više uključe u rešavanje ovog problema.

LITERATURA

- Hoy, St., „Guidelines for Minimum Standards on Rabbit Housing in Germany”, *Ethology and Welfare*, 9th World Rabbit Congress, 2008, Verona, 1183–1188.
- Jenkins, J. R., „Rabbit Behavior”, *Veterinary Clinics of North America: Exotic Animal Practice*, Vol. 4, Issue 3, 2001, 669 – 679.
- Kraatz B. et al., „Lagomorpha as a Model Morphological System”, *Frontiers in Ecology and Evolution*, Vol. 9, 2021, 1–26.
- Mendušić G., *Reproduktivno ponašanje egzotičnih kućnih ljubimaca*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu – Veterinarski fakultet, Zagreb, 2018.
- Quensenberry K. E., Orcutt C. J., Mans C. and Carpenter J. W., *Ferrets, Rabbits, and Rodents, Clinical Medicine and Surgery*, Fourth Edition, Elsevier, Missouri, 2021.
- Richardson V. C. G., *Rabbits: Health, Husbandry and Diseases*, Wiley-Blackwell, Hoboken, 2008.
- Stanciu N., Popescu-Micloșanu E., Tudorache M. „Study Regarding Rabbit Welfare Intensively Bred”, *Animal Science*, Vol. LVIII, 2015, 334–338.
- Troccino A. and Xiccatto G. „Animal welfare in reared rabbits: A review with emphasis on housing systems”, *World Rabbit Science*, Vol. 14, No. 2, 77–93.

PRAVNI PROPISI

- Pravilnik o uslovima koje moraju da ispune odgajivačnice za životinje, *Službeni glasnik RS*, br. 14/12 i 49/21.
- Pravilnik o registraciji, odnosno odobravanju objekata za uzgoj, držanje i promet životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 36/17.
- Zakon o veterinarstvu, *Službeni glasnik RS*, br. 91/2005, 30/2010, 93/2012 i 17/2019 – dr. zakon.
- Zakon o dobrobiti životinja, *Službeni glasnik RS*, br. 41/2009.

OSTALA DOKUMENTA

- Baza podataka Agencije za privredne registre, <https://www.apr.gov.rs/registri/preuzetnici/pretraga-podataka.1075.html>, 09.03.2024. godine.

Kontrolne liste – odgajivačnice, <https://www.vet.minpolj.gov.rs/dokumenta/kontrolne-liste/>, 09.08.2024. godine.

Registar odgajivačnica – Uprava za veterinu, <https://www.vet.minpolj.gov.rs/registri/>, 08.03.2024. godine.

Spisak odgajivačnica – Kinološki savez Srbije, <https://ksrs.rs/odgajivacnice/page/89/>, 08.03.2024. godine.

Aleksandra Ilić, PhD

Associate Professor

University of Belgrade, Faculty of Security Studies

Miloš Vučević, PhD

Associate Professor

University of Belgrade, Faculty of Veterinary Medicine

THE CONTROL OF BREEDING AND SALE OF PETS IN THE LIGHT OF AMENDMENTS TO LAW ON ANIMAL WELFARE

Summary

In the paper, the authors consider the issue of controlling the breeding and sale of pets through the analysis of the existing normative framework, pointing out problematic solutions, gaps and contradictions, and in connection with this, the practical consequences of the inadequate regulation of this area. Pet reproduction is analyzed in several ways. On the one hand, it points out the inadequate regulation of the issue of reproduction of pets, which can be dealt with by owners or keepers of pets, while on the other hand, the issue of regulation of animal breeding in animal kennels is critically considered. In this connection, the authors underline the big problem of unregistered (illegal) kennels. The authors also deal with the sale of pets, which is also not regulated satisfactorily and a number of problems can be observed in that segment in practice, such as the existence of the so-called pet shops that sell certain types of animals without the necessary permits for that activity. The authors make a special review regarding the issue of breeding control and the sale of rabbits as pets, considering that they are very widespread as pets but insufficiently recognized in the normative solutions in this area.

Key words: *Pets; breeding; sale; control; rabbits.*